

GERICS JÓZSEF

Szent László uralmának vitás kérdései a legendában és krónikában

Szent László királyunk uralmát is, életrajzának feldolgozásait és átdolgozásait is állandóan befolyásolta a gregorianizmus és antigregorianizmus küzdelmének hullámverése. Ez az évszázados távlatban érvényesülő hatás nem pusztán átvitt értelemben veendő, hanem szó szerint is. Ennek bizonyítására VII. Gergely igen nevezetes 1081. évi levelét, pontosabban annak magyarországi ismertségét igazoló két helyet szeretnék bemutatni a krónikából és Szent László legendájából.

A pápa a metzi püspöknek címzett levelében kifejtette: „figyelmeztetni kell tehát minden keresztényt, aki uralkodni kíván Krisztussal, hogy ne áhítozzék a világi hatalom becsvágyától vezetve uralkodni (ne ambitione secularis potestatis regnare affectent), hanem tartsa inkább szem előtt azt, amire a szentséges szent Gergely pápa figyelmeztet: ...: ‘Ezen közben mit kell követnünk, mihez kell tartanunk magunkat, ha nem ahhoz, hogy kényszerítve lépjen a kormányzáshoz az, aki bővelkedik az erényekben (virtutibus pollens coactus ad regimen veniat), aki pedig híjával van az erényeknek, kényszerítve se járulhasson oda!’ Ha tehát azok, akik félik az Istent... csak kényszerből, nagy félelemmel lépnek az apostoli trónra, mekkora félelemmel és remegéssel kell hát akkor az ország trónjára lépni, amelyen még a jók és alázatosak is csak hitványabbak lesznek, amint Saul és Dávid példájából ismeretes.”¹

VII. Gergely idézett szövegének hatását mutatja a bővebb krónika-szerkesztésnek (131. fejezet) a mondata, hogy Géza halála után a nemesek tömege Lászlót „az ország kormányzásának elfogadására egyhangúan választotta meg, sőt igazában inkább igen nyomatékos és sürgető kéréssel kényszerítette. (Ymo magis affectuosissimis et instantissimis precibus compulerunt). Tudták ugyanis mindnyájan, hogy az erények tökéletességével van felruházva (Omnes enim noverant ipsum esse vestitum consumatione virtutum)”.² A krónikafejezet további elbeszélése ennek a gondolatnak a parafrázisa és László vonakodását ecseteli a korona elfogadásáról.

Ezt az előadást a következőkben idézni fogjuk mind a Képes Krónika, mind Thuróczy szövegéből. Ez a kettő igen közel áll egymáshoz, de jellemző különbségeket is mutat. Bár a szakirodalomban tettek javaslatot arra, hogy a Képes Krónika szövegét tekintsék romlottnak és Thuróczyé alapján javítsák, ez szükségtelen. Kitérnik ugyanis, hogy a Képes Krónika előadása önmagában is helyes és nem kíván semmiféle javítást, emendálást.

Képes Krónika:

Thuróczy:³

László,

„... inkább az égi koronára vágyott, mint a földre, és az életben lévő király koronájára. De folytonosan lelke mélyén nem is akarta, hogy törvényesen megkoronázzák és birtokolja a koronát, hogy visszaadhassa az országot Salomonnak, s övé a hercegség legyen, ha szilárd lehet köztük a béke.

... potius celestem coronam optabat, quam terrenam et vivi regis coronam. Sed usque legitime coronari et coronam habere noluit in eius animo, ut si firma pax inter eos esse posset, regnum Salomoni redderet et ipse ducatum haberet”.

„... inkább az égi koronára vágyott, mint a földre. Az életben lévő király koronáját birtokolni nem akarta, amíg törvényesen meg nem koronázzák, lelke mélyén feltéve, hogy visszaadja az országot Salomonnak, s övé a hercegség legyen, ha szilárd lehet köztük a béke.

... potius celestem coronam optabat, quam terrenam. Et vivi regis coronam, usque legitime coronaretur, habere noluit, proponens in eius animo, ut si firma pax inter eos esse posset, regnum Salomoni redderet et ipse ducatum haberet”.

A két szöveg mondanivalója **nem** azonos. Thuróczy egyszerűen megmásítja a krónika előadását, átalakítja Lászlónak a korona el nem fogadására vonatkozó szándékát.

A Képes Krónikában László nem koronáztatta meg magát és mindig nem akarta sem a koronát, sem a koronázást, végig fenntartotta a lehetőséget arra, hogy a regnum-ot visszaadhassa Salomonnak. Thuróczynál mindez megváltozik: László „az életben lévő király koronáját nem akarta, amíg törvényesen meg nem koronázzák, lelke mélyén feltéve, hogy az országot visszaadja Salomonnak...” Ezzel a Képes Krónika mondanivalója alapvetően módosul: ha Lászlót ‘törvényesen megkoronázzák’, akkor már akarhatja, kívánhatja a koronát, ‘törvényes megkoronázásával’ lezárul az út a **regnum** Salomonnak való visszaadása előtt. Thuróczynál a ‘törvényes koronázás’ nem **tárgya** László vonakodásának, hanem **időbeli határa**. Csak addig vonakodik a koronától, amíg meg nem koronázzák, a koronázástól azonban **nem** vonakodik. A koronázás ténye Thuróczynál véget vet az élő király, Salamon koronájának elfogadásától való vonakodásnak. Ezzel Lászlónak a **regnum** visszaadására való szándéka tárgytalanná válik, értelmét veszíti.

A Thuróczynál fenntartott mondat a Képes Krónikáénak a visszájára fordítása. Thuróczy beállításában a ‘törvényes koronázás’ törvényessé teszi László számára az életben lévő király, Salamon koronájának elfogadását. Ilyen érvelés alapján ‘törvényes koronázással’ törvényessé lehet tenni bármelyik trónkövetelő uralmát az ‘élő király’ ellenében. A Képes Krónika szövege tehát nem romlott, idézett mondata tekintendő az eredetibbnek, s ennek tudatos és lényegi megváltoztatása a Thuróczy-hely.

Ugyanilyen fontos dolog, hogy VII. Gergely említett, 1081. évi levele nemcsak a krónikát, hanem azon kívül Szent László legendáját is befolyásol-

ta. Szövegszerű bizonyítékok ezek a hatások arra, hogy Magyarországon ismertek voltak Gergely levelei, s ezzel az ismertséggel a különféle szempontú kutatásoknak mindenképpen számolniuk kell. Annál is inkább, mivel itt már nemcsak valószínű feltevésről, hanem tényről van szó.

A legenda szerint László „a hatalom, avagy a méltóság becsvágya nélkül, a világi dolgok bármiféle megkívánása nélkül (*sine potestatis aut honoris ambitione, sine qualibet secularium rerum cupiditate*)” fogadta el az ország kormányzását.⁴ Az idézett mondat nemcsak igazolja, hogy VI. Gergely levelét ismerte a László-legenda szerzője, hanem ennek szövegkritikai jelentősége is van. Szent Lászlónak egy 14. századi kódexből 1984-ben közzétett legendája, ti. amely szövegében egyébként közel áll a korábbi ismert legendákéhoz, ezt a mondatot úgy közli, hogy László „bűnök nélkül, avagy méltóságok becsvágya nélkül (*sine peccatis aut honorum ambitione, sine qualibet rerum secularium cupiditate*)” fogadta el az ország kormányzását.⁵ A Gergely-level alapján bizonyos, hogy a *‘potestatis’* változat, vagyis a régebben ismert legendaszöveg az eredeti, s az utóbb kiadott szöveg ezt rontotta el *‘peccatis’*-ra.

Köztudomású, hogy VII. Gergelynek ugyanez a levele nagyon kedvezőtlenül nyilatkozik a világi uralkodók esetleges szent mivoltáról. Kifejezetten név szerint tagadja Nagy Konstantin, Theodosius, Honorius, Nagy Károly és Jámor Lajos szentségét, vallásos buzgóságuk és egyház iránti odaadásuk elismerése ellenére is⁶, és említést sem tesz az évszázadok óta ténylegesen legalább helyi szenként tisztelt burgund és szigeti uralkodók kultuszáról.

Gergely szóban forgó, kérlelhetetlen álláspontját tekintetbe véve, évekkel ezelőtt – múlt századi történétírókkal is egyezően – arra a következtetésre jutottam, hogy 1083-ban, két évvel Gergely nyilatkozata után, István királyunk kanonizálása pápai közreműködés vagy engedelem nélkül ment végbe, s az egész László királynak és a magyar egyháznak az aktusa volt, amint azt István Kisebb Legendájában olvashatjuk.⁷ István szentté avatásánál a pápai közreműködés vagy engedély elmaradásának fontos bizonyítékát látom abban, hogy 1096-ban II. Orbán pápa így írt Kálmánnak: „Emlékezzék buzgóságod ... a vallásos István fejedelemre (*religiosi principis Stephani*), aki nemzetségedből elsőként (*generis tui primus*) ... fogadta be ... a római ... egyháztól ... a hit kegyességét... Elődöd István (*predecessor tuus Stephanus*)”; 1102-ben pedig II. Paschalis pápa a pannonhalmi alapítólevelet a „boldog emlékü kegyes István király oklevelének (*secundum preceptum beate memorie Stefani pii regis*)” nevezte.⁸ Eszerint István szentségéről 1096-ban és 1102-ben a pápa nem tudott (vagy nem akart tudni). Ez pedig mással nem magyarázható, mint a kanonizálásnál VII. Gergely közreműködésének vagy engedélyének hiányával.

Ezért Hartviknak az a híre, hogy Istvánt pápai rendelkezésre avatták szentté, éppen úgy nem érdemel hitelt, mint ahogyan az a híre sem, hogy István a pápától „mindkét joron” való egyházszervezésre felhatalmazást és királyi koronát kapott.⁹ Fontos volna megszívlelnünk a 10–11. századra nézve Bogyay Tamás nyomatékos figyelmeztetését:¹⁰ „Arra, ... hogy a pápa saját hatáskörében, a császár világi hatalmától függetlenül királyi rangra emeljen egy fejedelmet, épp VII. Gergely nyújtotta az első példát Zvoimir

... (egyébként Szent László sógora) királlyá avatásával 1076-ban. Ha a pápai udvarban tudtak volna valamit II. Szilveszter koronaadományozásáról, VII. Gergely feltétlenül felhasználta volna Salamonnal szemben is, hiszen keresve sem találhatott volna jobb bizonyítást újszerű felsőbbbségi igénye jogosságára. Ehelyett arra hivatkozott, hogy István ... Szent Péternek ajánlotta fel országát.”

Hartvik elbeszélésének mintáit sikerült megtalálni az ún. ravennai hamisítványokban.¹¹ Ezekről a nemzetközi kutatás már több mint száz éve megállapította koholt mivoltukat. Jaffé „Regesta”-iban a 3704. és 3705. szám előtt a hamisítást jelző kereszt ki is van téve.¹² Mégis, alighanem elnézés folytán a két hamisítványt nálunk 1988-ban is Nagy Károly és Nagy Ottó pápától kapott felhatalmazásának és jogainak bizonyítására hiteles dokumentumként idézték Szent István egyházszervezetének bemutatásánál. Ám sem Nagy Károly, sem Nagy Ottó, sem István kora viszonyainak tárgyalásánál ezekre a hamisítványokra nyilvánvalóan nem lehet építeni. Annál inkább értékesítendő azonban a belőlük nyerhető tanulságok annak a kornak a viszonyaira nézve, amelyben a koholmányokat gyártották, vagyis az 1080-as évekre, az investitúra-harc idejére, és ugyanígy arra a korra nézve, amelyben a hamisítványokat mintául vették, azaz Magyarországon Kálmán és Hartvik éveire.

Az említett antigregoriánus hamisítványok Jaffénál 964-re vannak keltezve, VIII. Leo nevében szólnak és kivonataik szerint magyar fordításban az alábbiakat tartalmazzák: „Zsinatot híván egybe, ‘Szent Hadrianusnak, az apostoli szék püspökének mintájára, aki ilyen szent zsinatot tartott, és Károly úrnak, a frankok és longobardok győzelmes királyának és a rómaiak patrícusának a patrícusi méltóságot és az apostoli szék meg a püspökségek ordinálását átengedte’ (Leo) I. Ottó német királynak és az itáliai királyságban utódainak ‘átengedi’ a jogot mind a maga utódának kiválasztására, mind az apostoli szék főpapjának és ez által az érsekek avagy püspökök ordinálására, úgy hogy ők tőle nyerjék az investitúrát és a szentelést kapják meg attól, akire tartozik, kivéve azokat, akiket a császár a pápának és az érsekeknek engedett át; végül azt mondja, hogy ezután senkinek ne legyen joga király vagy patrícus vagy ... pápa vagy akármely püspök ordinálására, hanem egyedül a római imperium királyának adományozza a megtiszteltetésnek ezt a jogát úgy, hogy a fent mondottakat mind pénz nélkül intézze, s hogy ő király és patrícus legyen. Ha tehát valakit a papság és a nép püspökké választ, azt ne szentelje fel senki, ha a fent mondott király nem helyesli és nem részesíti investitúrában.”

A VIII. Leo nevére koholt, állítólag szintén 964. évi másik hamisítvány Jaffé szerint ezt tartalmazza: „Az Ottó császár kérésére összehívott zsinaton elhatározta, hogy a római nép ne kívánja sem a pápai székre, sem a patrícusra, sem a királyi hatalomra való választásnak a gyakorlását, hanem az apostoli szék főpapjává való választásnak és ordinálásnak a joga egyedül a római imperium királyáé legyen, felszentelését (a pápa) kánoni szokás szerint püspököktől kapja meg. Ezen felül legyen joga a provinciákban a püspökök kiválasztására és ordinálására úgy, hogy ha valaki püspökséget kíván, tőle kapja meg tisztelettel a gyűrűt és a pásztorbotot. De ha az egész nép és a papság

valakit püspökké választ, azt ne szenteljék fel, ha előbb nem vezetik a princeps színe elé és ő nem helyesli, s nem nyeri el tőle az investitúrát. Magának is válassza ki utódát (Ottó), akit csak akar.”¹³

Hartvik (és Kálmán király) igényeinek és érvelésének nem-gregoriánus irányára figyelmeztet az Istvánnak állítólag „mindkét jogon” adott pápai felhatalmazás felbukkanása Hartviknál: az a körülmény ugyanis, hogy jelen van ez a fogalom pár a Ferrarai Wido 1080-as években megjelent antigregoriánus vitáirátában is, antigregoriánus éllel. Legalább ennyire eligazít a Szent László uralmának végén történt politikai irányváltás dolgában, s Hartvik és Kálmán törekvésének megítélésében II. Orbán pápának említett 1096. évi levele Kálmánhoz: „... Krisztusban szeretett fiunk, mind a magad, mind a read bízott népek üdvösségére nagyobb gondot kell fordítanod, mint azok (fordítottak), akik elődeid voltak az ország kormányzásában... A magyarok népei már régen tévelygések járhatatlan útját követték, és elhagyván üdvösségük pásztoraikat, idegen nyájak nyomába szegődtek. ... Ama hamis apostolok semmiféle mérge se rontson meg téged, akik megtámadták (Péter és Pál) egyházát, semmiféle gonoszságuk ne csábítson el az igaz vallástól. Hisszük mi, hogy jól tudod: Guibert eretnekvezér, akit minden katolikus mindenhol kiközösített és elítélt, aki az isteni törvény rendelkezései, az evangélium határozatai és a szent kánonok döntései ellenében az élő Atya és Úr fekhelyére hágott, az apostoli emlékü VII. Gergely pápa trónjára tolakodott, a római egyházzal, a minden hívő anyjával szemben vérfertőzést követett el. De róla az isteni megvilágosítás kegyelme által szinte az egész világ tudja, hogy tolvaj és rabló. Úgy gondoljuk, hogy tudomásodra jutott az is, mit tett és tesz Henrik, az ilyenfajta gazság és elvetemültség értelmi szerzője ellen az isteni felség igazsága ... Az ördögi üldözés eme viharai közepette országod már régen eltántorodott az Apostoli Szék iránti engedelmességtől és az említett tévelygés főinek és szolgáinak behódolva a szélesebb út útvesztőjére tévedt. Most végül, amint hisszük, személyedet magasztalja fel az isteni kegyelem, hogy eltávolítsad azt, ami a nép (szemét)elfedi. Ezért mi ... ezekre a dolgokra fel akartuk hívni bölcsességed figyelmét, bizonyosan ismerni akarván lelked szándékát, beleegyezel-e abba, hogy országod üdvére és néped oktatására az Apostoli Szék követőit elküldjük. ...Egyébként kívánjuk, bizakodjék velünk kapcsolatban felséged úgy, hogy ami tisztséget és méltóságot csak kiérdemelt tudomás szerint (quicquid honoris, quicquid dignitatis ... promeruisse cognoscitur) elődöd, István az apostoli széktől, kérjed azt bizonyosságban lévő hódolattal, s nyerjed meg erős szilárdsággal az apostoli szék egységében, s teljesítsd iránta hűséges jó szándékkal hódolót, ami méltóságot és tiszteletet a mondott király megadott.”

Régóta ismert, szinte közhelyszámba megy, hogy itt a Hartvik-legenda egyik ihlető forrásával állunk szemben abban az értelemben, hogy utóbb Hartvik és Kálmán a legendában voltaképpen pápai biztatásra adta elő, milyen felhatalmazásban részesült szerintük István. Kitűnt az is, milyen szövegszerű hatással volt a Pseudo-Isidorus-i gyűjtemény a Hartvik-legenda pápai felhatalmazást előadó mondanivalójára. Ezekhez itt csak azt tenném hozzá, hogy az angyal pápához intézett szavaiban¹⁴, amelyek szerint a korona Istvánt illeti „a királyi méltósággal egyetemben életének érdemeiért (Sibi ... eam

[coronam] cum regni gloria pro vite sue meritis scito deberi)”, Orbán leveleinek szöveg szerinti befolyását látom.

Orbán pápa levele ezen túlmenően közvetlen, név szerinti hivatkozást is tartalmaz a IV. Henrik által kinevezett III. Kelemen ellenpápára (1080–1100), azaz Wibert ravennai érsekre. A szakirodalom az ő környezetében keresi a már tárgyalt, ún. ravennai hamisítványoknak az eredetét, amelyek a Hartvik-legenda mintájául is szolgáltak a Szent Istvánnak állítólag adott pápai felhatalmazás Kálmán-kori szerkesztésénél. Ennek konstruálásakor még olyan Szent László-kori wiberti hagyomány érvényesült, amelynek meghaladására éppen Orbán buzdította Kálmánt. Ezzel a buzdítással Orbán tulajdonképpen fontos útbaigazítást adott a történetírásnak arról, hol is keresendő a Hartvik példaképei.

Jegyzetek

1. Das Register Gregors VII. Herausgegeben von Erich Caspar. Berlin, 1923. nr. VIII. 21. 560–561.; VII. Gergelyről összefoglalóan, további irodalommal lásd Székely György monográfiáját: VII. Gergely. Bp., 1984. (Életek és korok. Szerkesztette: H. Balázs Éva.)
2. Scriptores rerum Hungaricarum ... (a továbbiakban: SRH) Edendo operi prefit Emericus Szentpétery. Bp., 1937–38. I. 404.
3. Képes Krónika: SRH. I. 405.; Thuróczy művének legújabb kiadása: Johannes de Thurocz: Chronica Hungarorum. I. Textus. Ediderunt Elisabeth Galántai et Julius Kristó. Bp., 1985. 114.; A szövegek értelmezéséhez: Gerics József: Legkorábbi gesta-szerkesztéseink keletkezésrendjének problémái. (Értekezések a tört. tud. köréből 22.) Bp., 1961. 92–94.; Mályusz Elemér: A Thuróczy-krónika 15. századi kiadásai. Magyar Könyvszemle, 1967. 8–9.; Kristó Gyula: Legitimitás és idoneitás. Századok, 1974. 602–603.; Gerics József: Kálmán-kori krónikáink és legendáink koronafogalmához. In: Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok. Mályusz Elemér Emlékkönyv. Bp., 1984. 134–135.; Johannes de Thurocz: Chronica Hungarorum. II. Commentarii. 1. Composuit Elemér Mályusz adiuvante Julio Kristó. Bp., 1988. 392–393.
4. SRH II. 518.
5. Szelestei N. László: A Szent László-legenda szöveghagyományozódásáról. Magyar Könyvszemle, 1984. 188.
6. Idézett kiadás 559.
7. Gerics József: Judicium Dei a magyar állam 11. századi külkapcsolataiban (A Szent László-kori politikai és jogi ideológia történetéhez). In: Athleta Patriae. Tanulmányok Szent László történetéhez. Bp., 1980. 123–124.; A Legenda minor István pápai közreműködés nélküli szentté avatásáról: SRH II. 400.
8. Századok, 1906. 407. s. következő oldalak; A Pannonhalmi Szent Benedek Rend Története. Bp., 1902. I. 593. (Vö. Györffy, Georgius: Diplomata Hungariae Antiquissima. Bp., 1992. vol. 1. 317–318. 333.)
9. SRH II. 433. és 414.
10. Bogyay Tamás: Kritikai tallózás a szentkorona körül. In: A Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve. Művészettörténeti tanulmányok Mojzer Miklós hatvanadik születésnapjára. Bp., 1991. 31.

11. Gerics József: A Hartvik-legenda mintáiról és forrásairól. Magyar Könyvszemle, 1981. 183. és következő oldalak.
12. Regesta Pontificum Romanorum ab ecclesia condita ad annum post Christum natum MCXCVIII. Edidit Philippus Jaffé. Editionem secundam ... curaverunt S. Loewenfeld, F. Kaltenbrunner, P. Ewald. Tomus primus. Lipsiae, 1885. Nr.+3704 és Nr.+3705. A két hamisítvány hiteles forrásként való idézése: Püspöki Nagy Péter: Szent István egyházszerkezete (Előzmények, kánonjogi háttér). In: Szent István és kora. Szerkesztette: Glatz Ferenc–Kardos József. Bp., 1988. 72. 79. old. 42. jegyzet.
13. Mivel a hazai szakirodalomban az 1080-as évek ravennai hamisítványai közül kettőre történt kifejezett hivatkozás Jaffé alapján, ezért ez alkalommal én is az ő „Regesta”-jára támaszkodva tárgyalom a dokumentumokat. A teljes szövegeket lásd Weiland kiadásában: MGH Const. I. nr. 446. (=Hadrianum), nr. 448. (Privilegium minus), nr. 449. (Privilegium maius), nr. 450. (Cessio donationum). Beható diplomatikai elemzésük: Jordan, Karl: Ravennater Fälschungen aus den Anfängen des Investiturstreites. Archiv für Urkundenforschung. 1938.
14. SRH II. 414.

JÓZSEF GERICS

Die umstrittenen Fragen der Herrschaft von Ladislaus dem Heiligen

Im ersten Teil der Studie werden jene Stellen angeführt, wo der Brief von Papst Gregor VII. aus dem Jahre 1081 in den ungarländischen Quellen zitiert wurde, so im Bericht über Ladislaus den Heiligen in der Bilderchronik (Képes Krónika) sowie in der Legende über den Heiligen Ladislaus.

Über die Thronbesteigung des Helden berichtet die Legende über den Heiligen Ladislaus: er sei „sine potestatis aut honoris ambitione, sine qualibet secularium rerum cupiditate” zum König geworden. Eine bislang unbekannte Variante der Ladislaus-Legende aus einem Kodex aus dem 14. Jahrhundert wurde 1984 publiziert. Den oben zitierten Satz enthält auch diese Textvariante, obwohl mit einer kleinen Abweichung: statt „sine potestatis” steht da „sine peccatis”. Gregors VII. Brief richtet folgende Warnung an die Christen: „ne ambitione secularis potestatis regnare affectent”. Der seit längerem bekannte Text der Ladislaus-Legende zitiert die päpstlichen Worte genauer, und dieser Umstand weist darauf hin, daß es sich bei der erst seit kurzem zum Vorschein gekommenen Variante um Textveränderung bzw. Textverderben handelt.

Der zweite Teil der Studie befaßt sich mit bestimmten Details der von Bischof Hartwick verfaßten Biographie des Königs Stephan des Heiligen, die ihm König Kálmán (Koloman) (1095–1116) in Auftrag gab. Bezüglich der Heiligsprechung Stephans des Heiligen im Jahre 1083 kommt der Verfasser der Studie zum Schluß, die von Hartwick erwähnte päpstliche Mitwirkung oder Zustimmung bei der Kanonisierung sei nicht glaubenswürdig, sondern sie sei vielmehr ein vom ungarischen Episkopat bzw. von der Bischofssynode inspirierter Akt gewesen.

JÓZSEF GERICS

The Unsettled Questions of the Rein of St. Ladislav

In the first part of the paper the author shows how the letter of Pope Gregory VII written in 1081 (Reg. nr. VIII.21.) is quoted in Hungarian sources, such as the narrative on St. Ladislav in *Chronicon Pictum* and the legend of St. Ladislav.

The legend of St. Ladislav writes that the protagonist became king „sine potestatis aut honoris ambitione, sine qualibet secularium rerum cupiditate”. A previously unknown version of the legend of St. Ladislav, published in 1984 from 14th century codices also contains the above clause, but with *sine peccatis* instead of *sine potestatis*. Gregory VII's letter contains the admonition to Christians: „ne ambitione secularis potestatis regnare affectent”. The previously known text of the Ladislav legend quotes the papal admonition more precisely thus showing that the recently published legend had changed and/or corrupted the earlier text.

The second part of the paper, discussing certain parts of King St. Stephen's *vita* written by Bishop Hartvik at the behest of King Coloman (1095–1116), comes to the conclusion that St. Stephen's canonization in 1083 took place without the cooperation or the permission of the Pope and was an act of the Hungarian bishops and/or council, suggested by King Ladislav.